

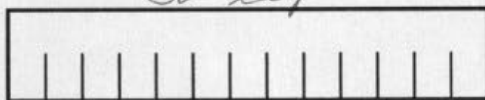
Gyűjtő: KÖMISZNY ORSZÁG
Gyűjtés ideje: 2008.

Tart:

SOMOGY MEGYE NÉPI TEXTILKULTÚRÁJA
A RIPPL-RÓNAI MÚZEUMI GYŰJTEMÉNYEK
TÁJÉKOZTATÓJÁBAN. KÖMISZNY ORSZÁG RÖVIDÍTETT
ELŐADÁSA AZ INEXTEX BUDAPESTI KIÁLLÁSÁN

32 lap

LOGIC

Fővárosi kiadó: WAPOLNAK

Számkönyv: XXIX

Kapitány Oszka irattal adta az INEXTEX munkatársaknak.

**Somogy megye népi
textilkultúrája a Rippl-Rónai
Múzeum néprajzi gyűjteményének
tükrében**

Kaposvár, 2008. 01. 28.

A Rippl-Rónai Múzeum **2009-ben** ünnepli
megalakulásának **100.** évfordulóját.

Ez idő alatt a néprajzi gyűjteménybe

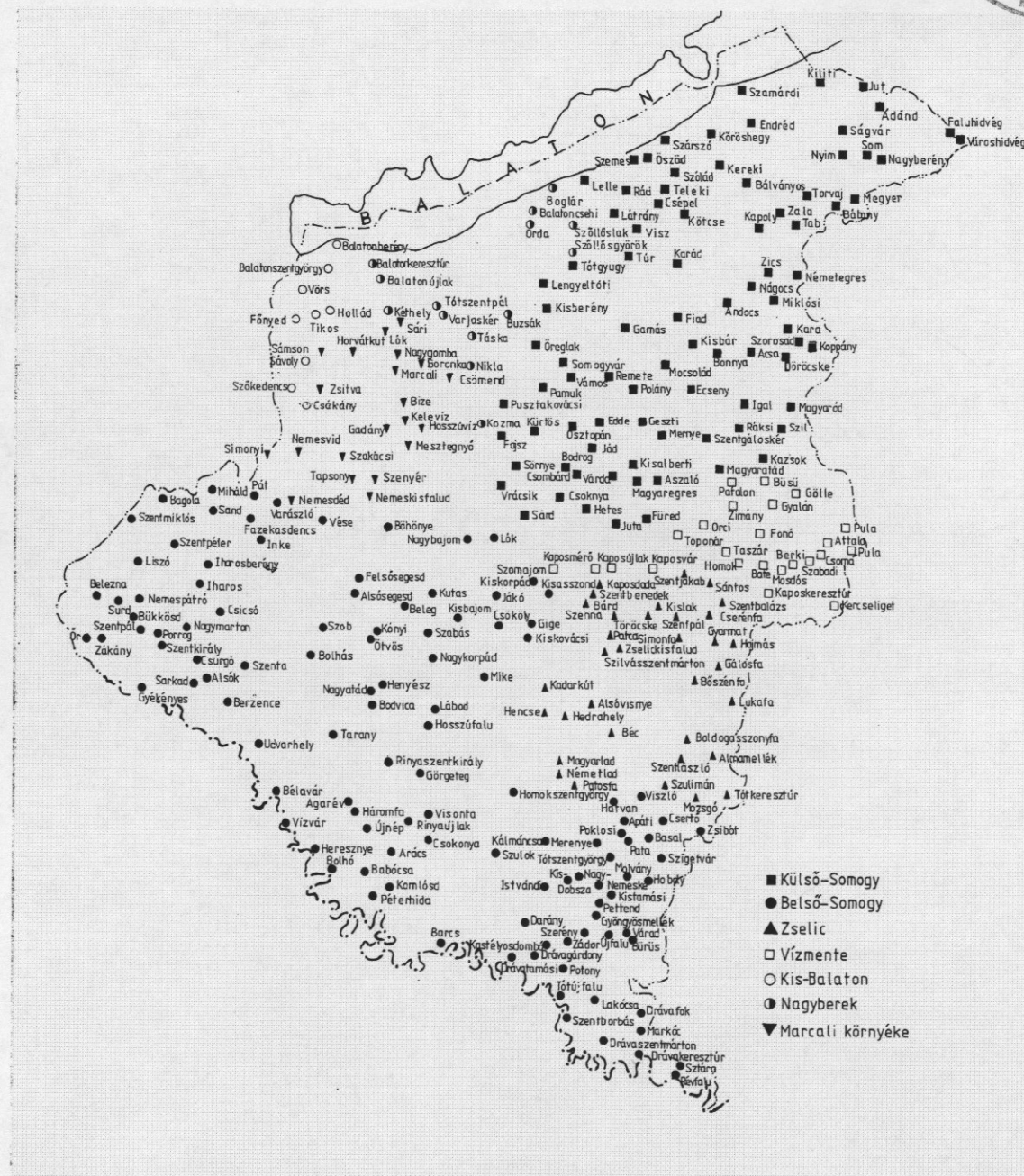
15.000 db tárgy,

52.000 db forrásértékű fényképfelvétel,

2.600 tétel (9,5 folyóméter terjedelmű) **kézirattári anyag**
került szaknyilvántartásba.

E gyűjteményrészek a 18. századtól a 20. század
közepéig, a somogyi falvakban mezőgazdasági munkából
élt emberek (parasztok) és a hozzájuk kapcsolódó
néprétegek (pásztorok, mesteremberek stb.) életét,
emlékezetét reprezentálják.

Gyűjtőterület
 1950-ig 284 település tartozott a megyéhez.
 A megyehatárok változását követően 254 maradt, de 2006-ban már csak 244 volt a számuk.

A Rippl-Rónai Múzeum néprajzi tárgygyűjteményének kb. 1/5-e textil, ill. bőrből, szőrből készült ruházat, vagy viselet kiegészítő darab.

A gyűjtemény főbb tematikai egységei

I. Viselet

1. Férfi öltözet
2. Női öltözet
3. Gyermekviselet

- 1-3. a./ fejrevaló viselet
- b./ felsőtestre való ruhák
- c./ alsótestre való ruhák
- d./ lepelruhák (az egész testet elfedők)
- e./nyakravalók, gallérok
- f./ övek, kötők, szalagok

II. Lakástextilek

1. Asztalra való ruhák
2. Ágyra való ruhák
3. Törölközők, tölőrúhák
4. Lakásdíszek és alkalmi textíliák (pl. vőfélykendő, halottas textilek stb.)

III. Gazdasági élet textiljei

1. ponyvák
2. zsákok
3. vetőabroszok

IV. Mesterségekhez kapcsolódó textilek (pl. céhzászló)

I. Viselet

A falusi közösség tagjai tudták a ruházat alapján, hogy az illető **férfi**:

- paraszt,
- pásztor,
- iparos,
- cseléd,

mert más volt a szüre,
gatyája,
nadrágja,
mellénye,
fejfedője.

A *nő ruházata* is jelezte:

-korát

(lány, asszony, vénlány)

-állapotát

(gyermektelen, gyászol)

-vallását

-gazdasági helyzetét.

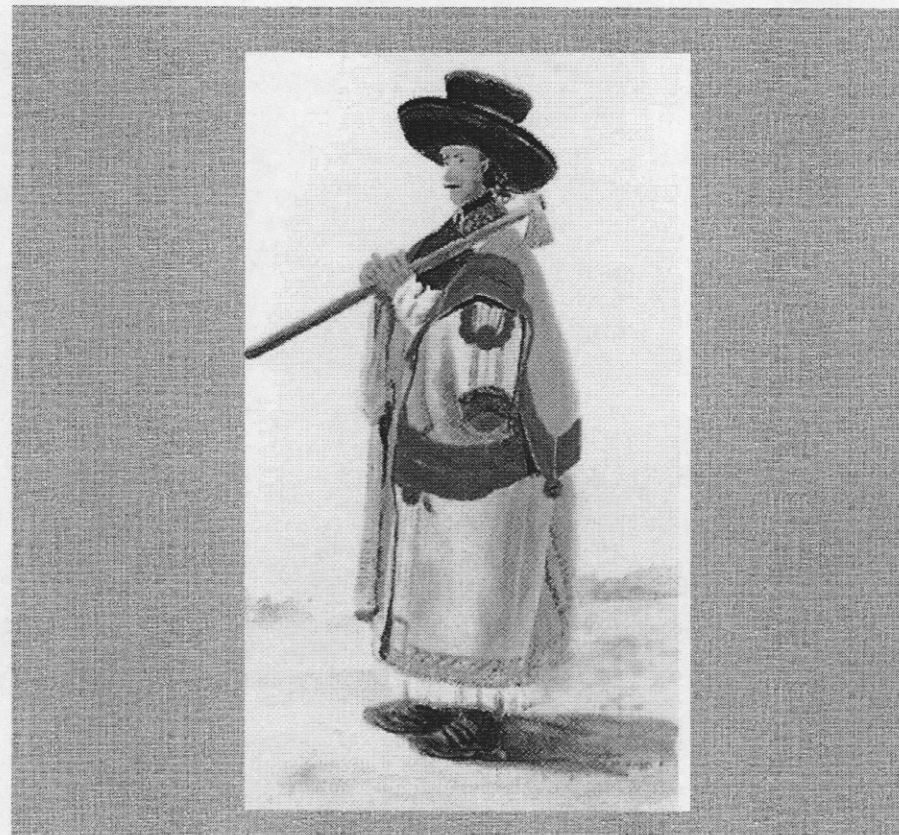

Nagyváthy János-a Festetics birtok gazdatisztje-
az 1810-es években a

hagyományörzőbb csurgói
birtokról feljegyezte:

*„általában ezen a vidéken
az emberek kevéssel
megelégedők: szűrben,
ingben, gatyában és
bocskorban járnak.*

*A vásznat az asszonyok
szövik, a bocskort pedig a
férfiak szilfa kéregből fűzik,
de ezt csak nyáron szokás
és lehet viselni.”*

A gyári importból származó, vagy a hazai manufaktúrák által előállított kékposztóból varrt mente, dolmány, mellény a reformkortól (1830-as évek) tért hódított a tehetősebbek öltözetében. Megfigyelhető volt azonban, a korábbi vászon-, és az új alapanyagból készült viseleti daraboknak a tartós egymás mellett élése.

A közösség

- felfogása, elképzelése magáról,
- az, hogy hogyan kívánja kifejezni identitását,
- milyen mintát követ

szintén befolyásolta az egyes öltözetdarabok

- anyagát,
- szabását,
- színét
- díszítését.

A 18-19. században

a mezőgazdaságból élő népesség ruházatának alapanyagát, főleg a saját termelésű **kenderből** és **lenből** házilig vagy takács által szőtt **vászon** adta.

A testet közvetlenül fedő alsó és felső vászonruhadarabok

a nőknél: -ing „ümög, imeg”
 - szoknya „péntől, bikla”
 -kötény
 -fejkendő

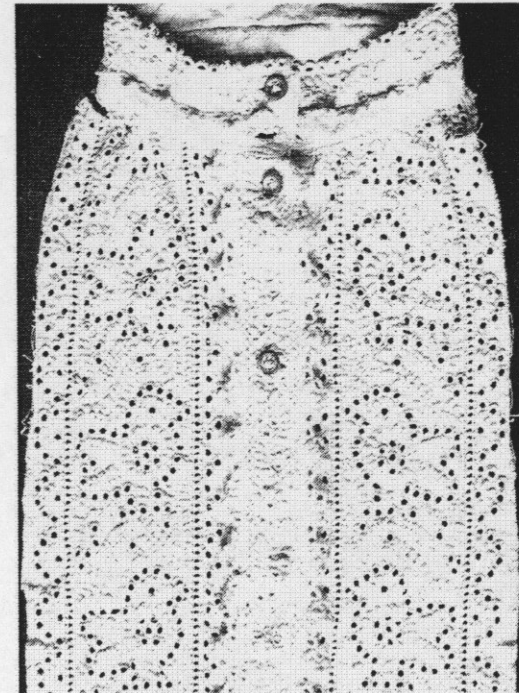
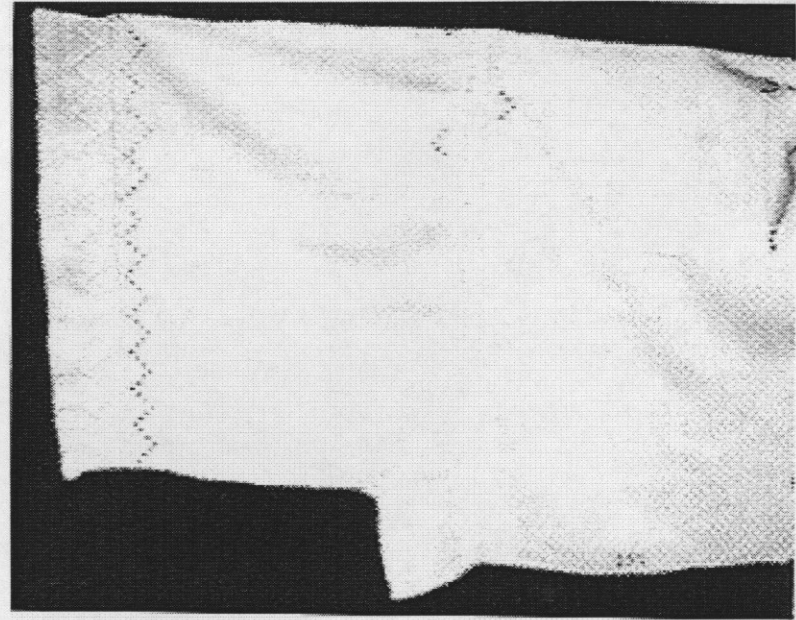
a férfiaknál: -ing
 -gatya
 - kötény (elékötő)
 - nyakravaló volt.

Somogy Megyei Múzeum
N. 2678-2008
Néprajzi Adattár

A vászonöltözet „divatja” szinte a kivetkőzés időszakát (20. század első évtizedei) megérte Somogyban.

Az 1873-as bécsi világkiállításon, és az 1896-ban Budapesten rendezett millenniumi kiállításon is ott voltak a régi stílusú, rövid derekú sípujjú ingek, majd az ezt követő, újabb változatú, szabadrajzú hímzéssel díszített darabok Somogy bemutatkozásánál.

A múzeum textilgyűjteményébe az elmúlt száz évben
-135 db hímzett férfiing,
-103 db ingmell
-63 db kézelő
-12 db gallér került be.
Ezek szép példái a férfiak
19. századi ünnepi öltözetének, és az alkalmazott
Hímzés módok (vagdalásos, fonalszámolásos, lyukhímzés, kereszt szemes) a parasztisorban élt asszonyok művészetének utolsó hírmondói.

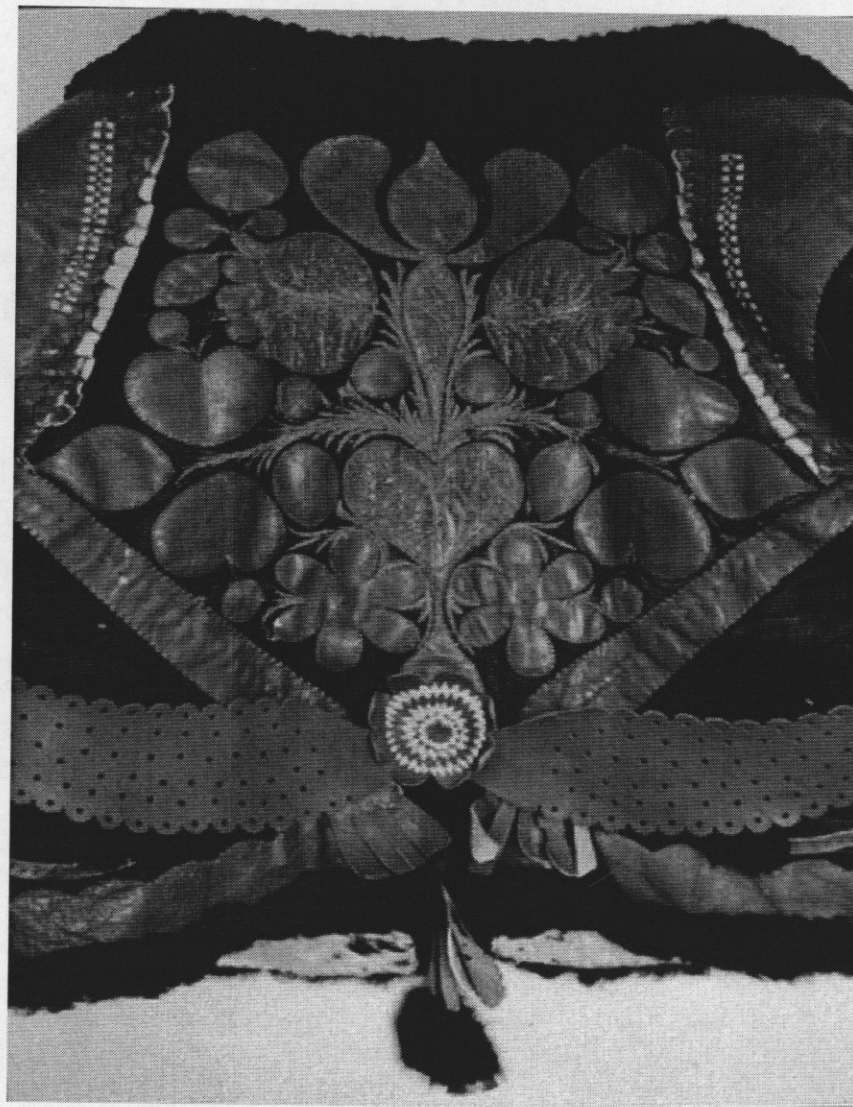

A vászonöltözetet mesterek

- szűcs,
- szűrszabó
- süveges
- bocskoros
- csizmadia

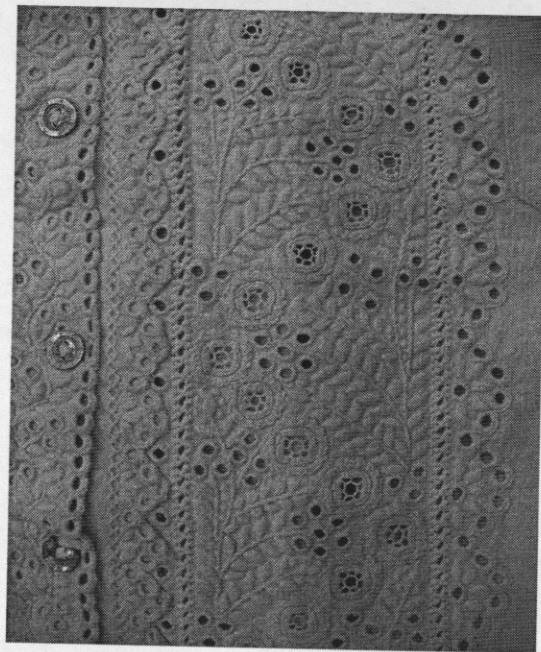
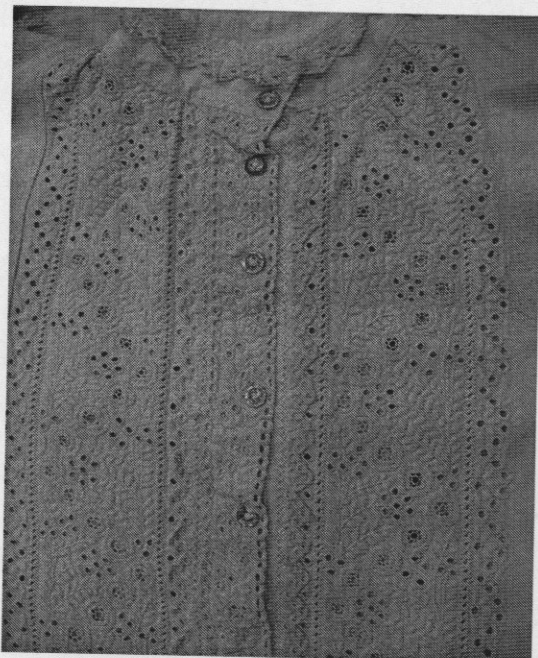
által készített viseletdarabok egészítették ki.

A szűrszabók gyapjúfonallal, a szűcsök gyapjú- és selyemszállal kivarrt mintákkal is díszítették termékeiket.

A házivászon öltözetet a nőknél is fokozatosan (19. század derekától) szorították háttérbe az ünnepi alkalomra készült, gyári anyagokat (posztó, szövet, selyem, karton, taft stb.) alkalmazó viseleti darabok. A fehérén kívül a fekete, bordó, zöld, barna, kék (életkortól függően), meghatározó színei lettek a női öltözetnek.

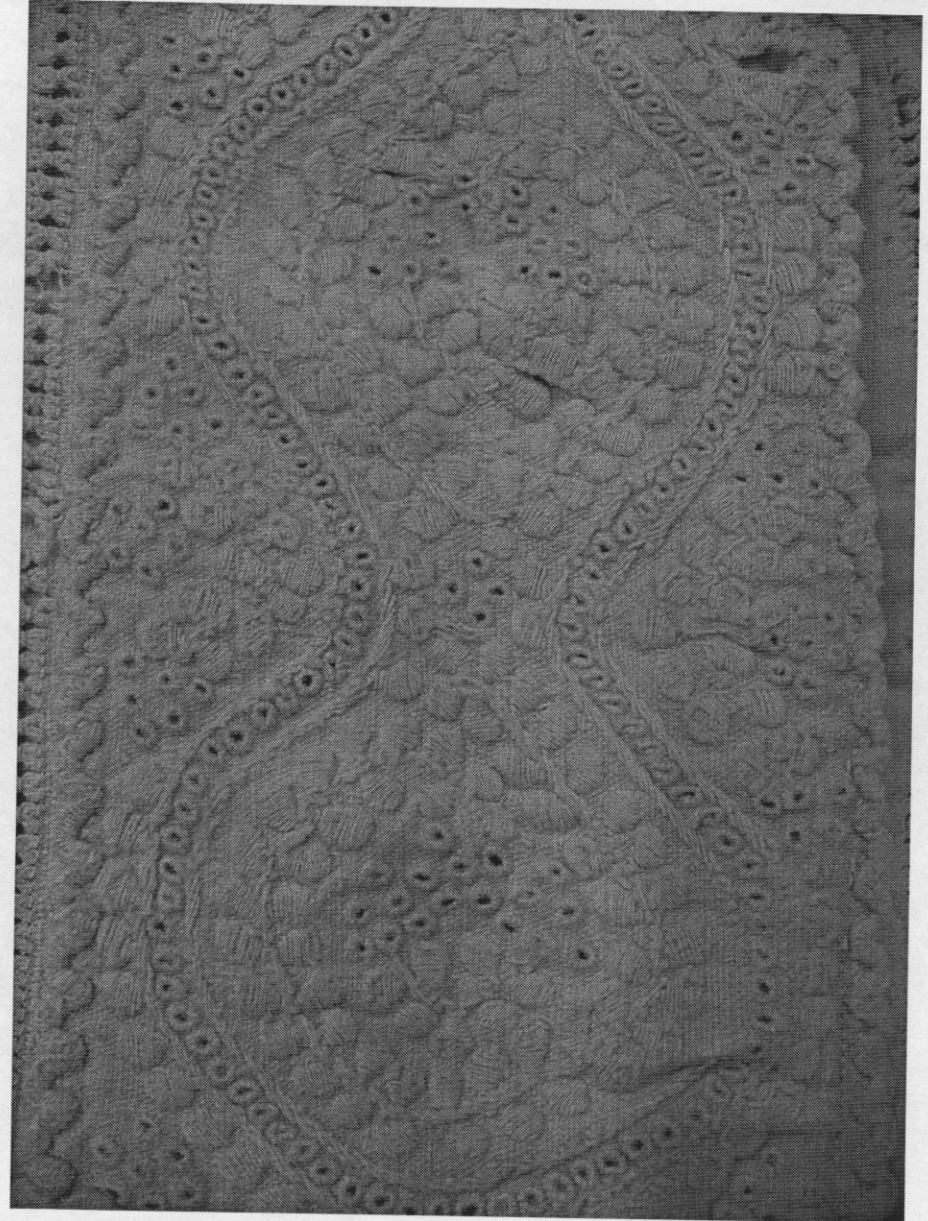
A somogyi falvakban szinte a 19. század végéig élt az a szokás, hogy a lány díszesre kivarrt inget készített a vőlegényének.

A takácsal szövetett, vagy a család idősebb nőtagjai által szőtt feles-, vagy pamutvászon alapra többségében saját szálával fehérre hímzett mintakincs került. E darabok készítésének és viselésének „divatja” a századfordulóra Külső-Somogy falvaiban is letűnt.

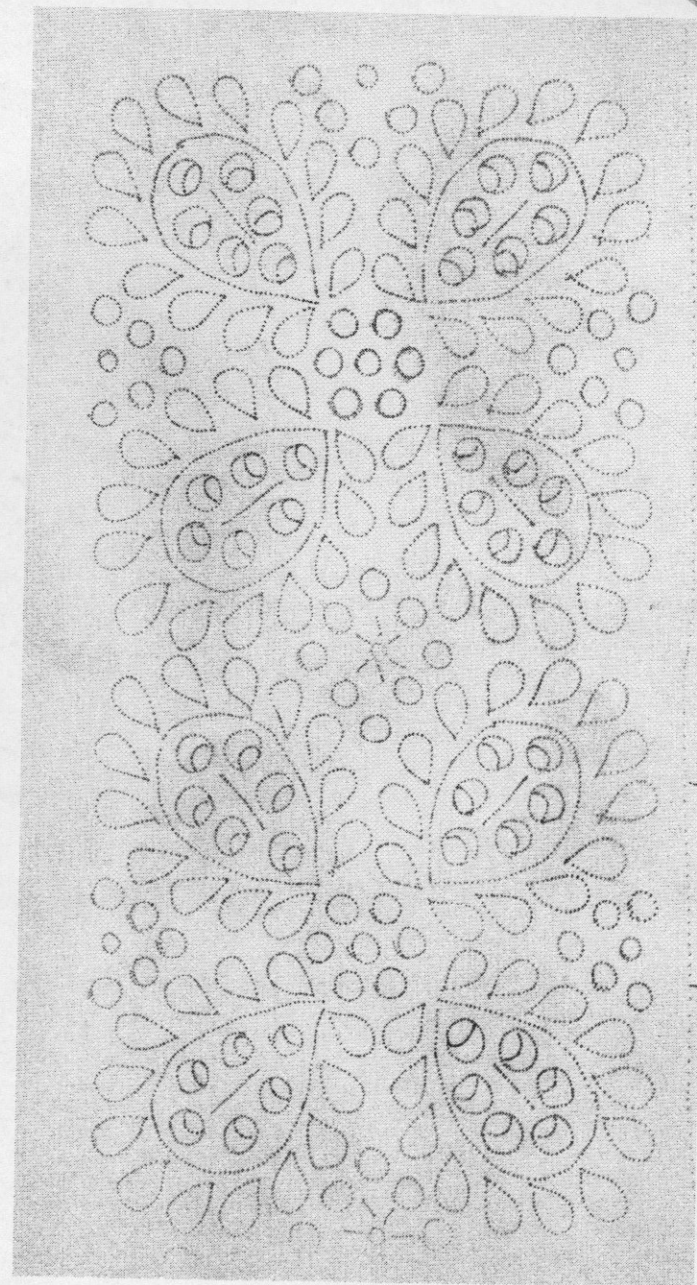
A gazdag mintakincs ösz-
szegyűjtése, más formában
történő újravarratása már az
1920-as években megindult
Karádon, ami

Tautner Ilona(1898-1963)
névéhez fűződött.

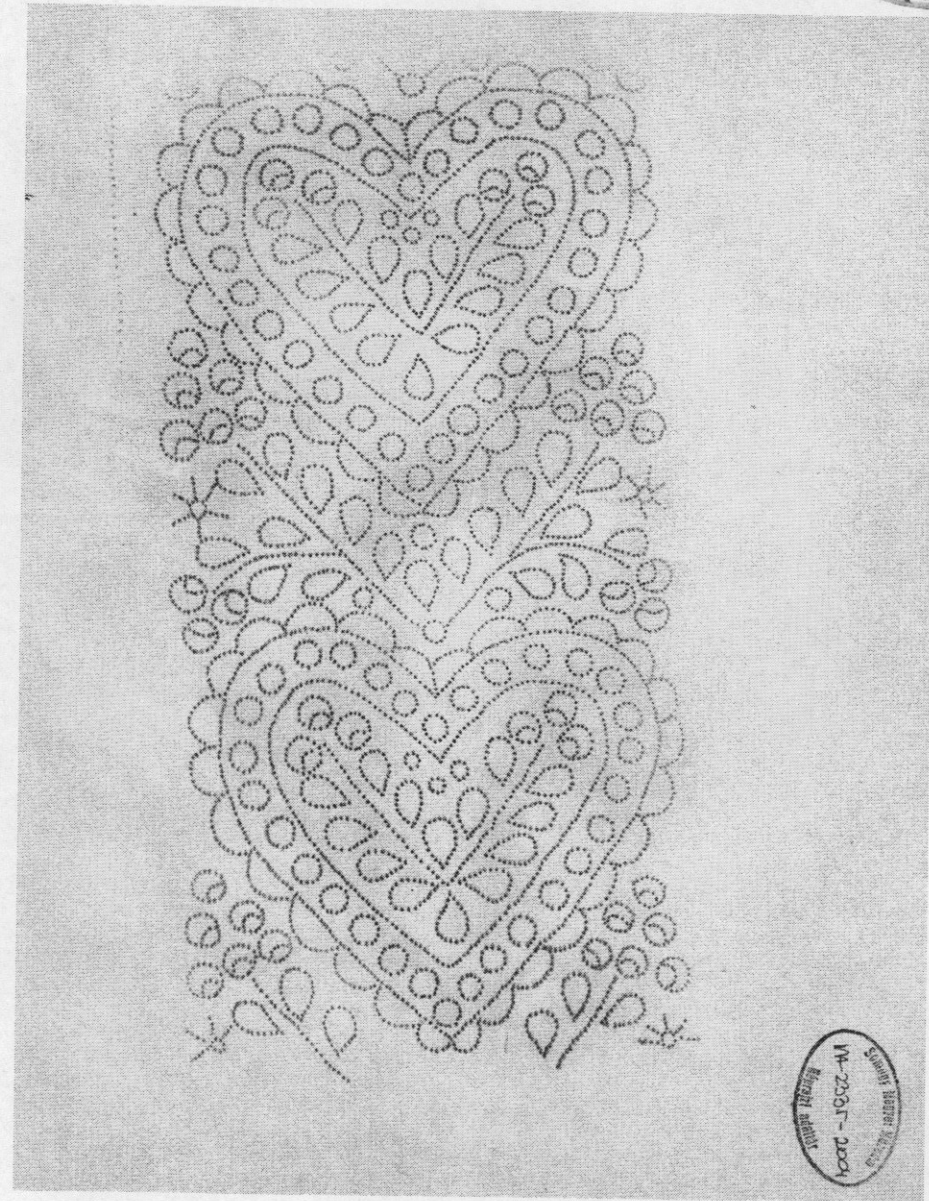
Alkotó munkáját 1963-ban a
Népművészet Mestere
cím adományozásával
ismerte el az állam.

Az ő tervező, és a helybéli asszonyok varrómunkájának köszönhetően ismertté vált a karádi mintakincs. A két világháború között a Hangyaszövetkezet keretén belül működő háziipari tevékenység sok asszonynak a faluban, de a környező településeken is megélhetést biztosított.

Ez a tevékenység folyta-
tódott az 1950-es években
megalakult Balatoni Házi-
ipari Szövetkezetben is,
egészen annak megszű-
néséig (1990-es évek).

II. Lakástextilek

A múzeum gyűjteményében jelentős azoknak a textileknek a száma, melyek e csoportba sorolhatók:

1. asztalra való ruhák
2. ágyra való ruhák
3. törölközők, törülőruhák
4. lakásdíszek és alkalmi textíliák.

E darabokat házilag állították elő (kender, len, pamutfonal felhasználásával), vagy takácsmesterek munkáját dicsérik. A gyári termékek tömeges megjelenése (20. század eleje) e területen is fokozatosan háttérbe szorította a korábban használt darabokat, esetleg új funkciót nyertek a lakáskultúrában, gazdaságban.

A megyében dolgozó

- **sávolyos takácsok** főleg úri és polgári megrendelők részére damasztot készítettek,

- a **hímes takácsok** csíkokba szedett, geometrikus-, virág- és állatalakos mintákat szőttek a falusi nép igényeinek megfelelően.

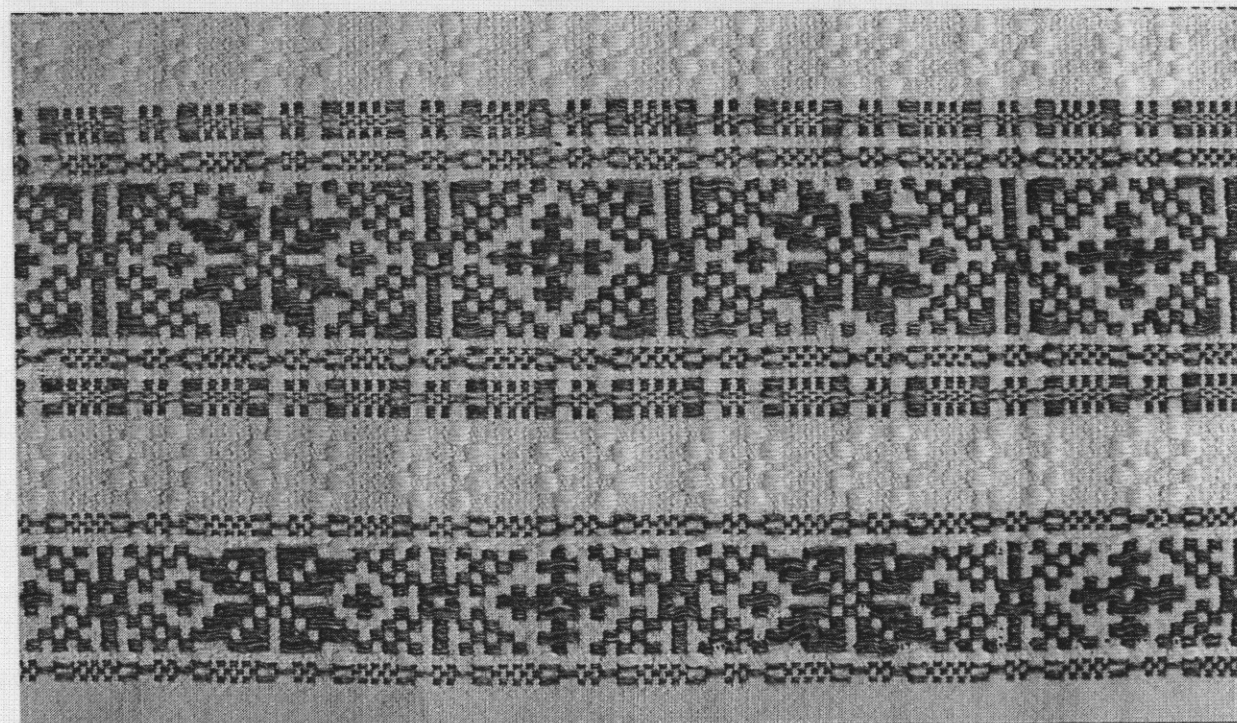
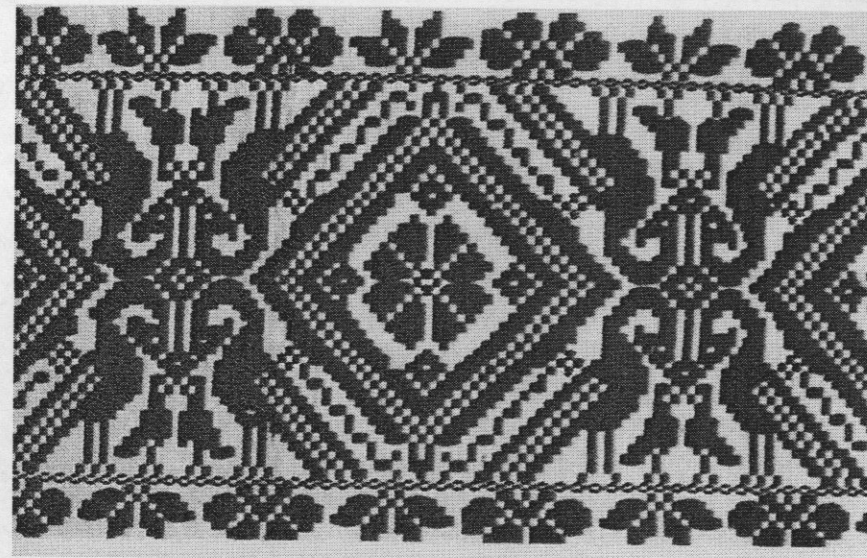
Ezektől a hímes takácsoktól lesték el az ügyesebb kezű asszonyok a mintaszövés módozatait, amit aztán később a maguk és közösségük ízlését kifejező módon tudtak elkészíteni.

Polgári igényeket kielégítő
takácsmunkákból három
zsúrgarnitúrát őriz a múzeum
gyűjteménye.

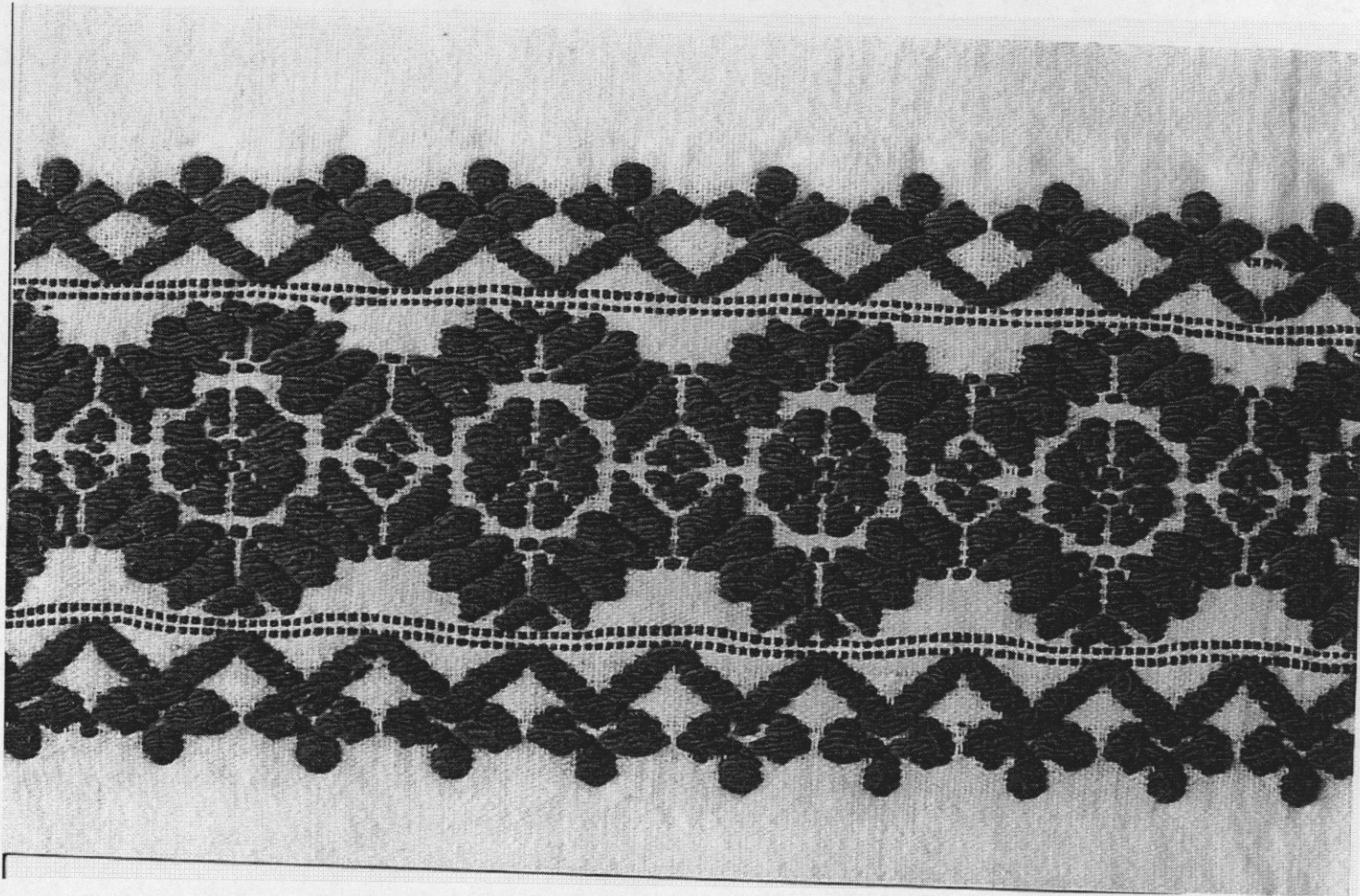
Ezeket Szalóky Sándor híres
műdamasztészövő takács-
mester készítette 1896-ban
Kaposváron.

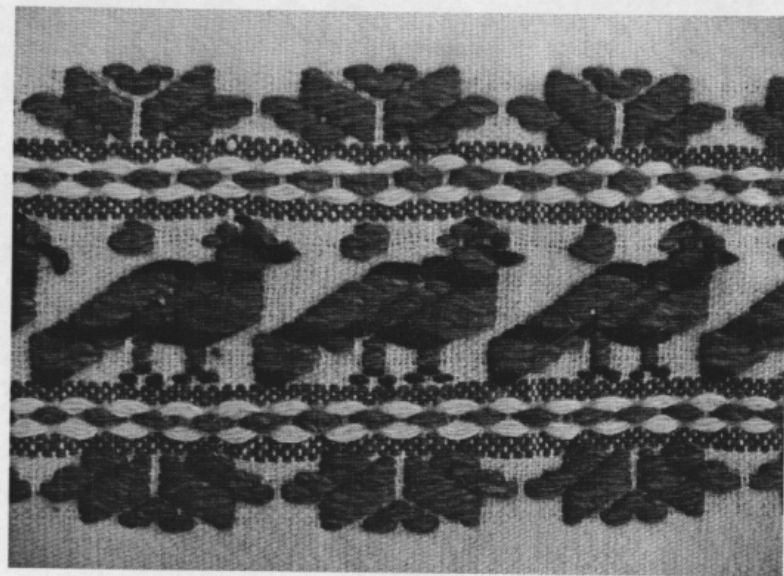
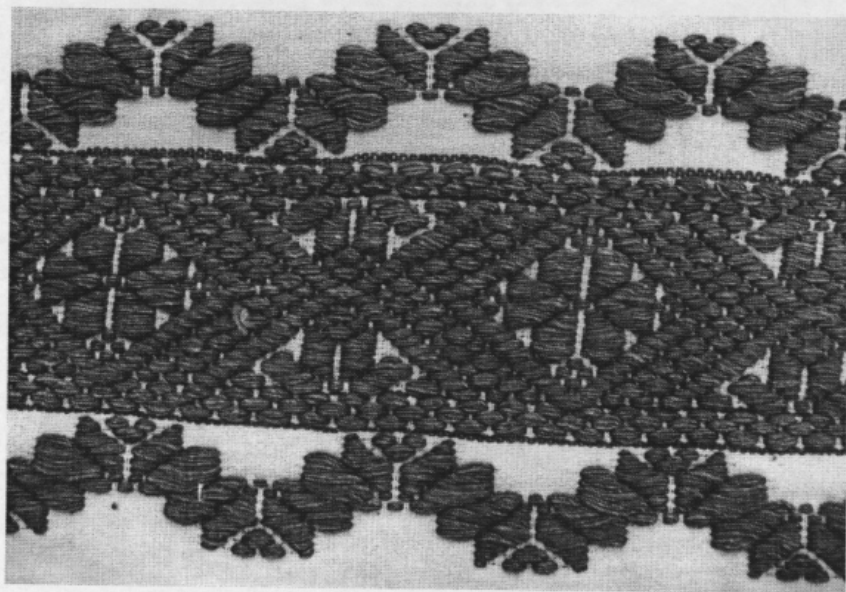
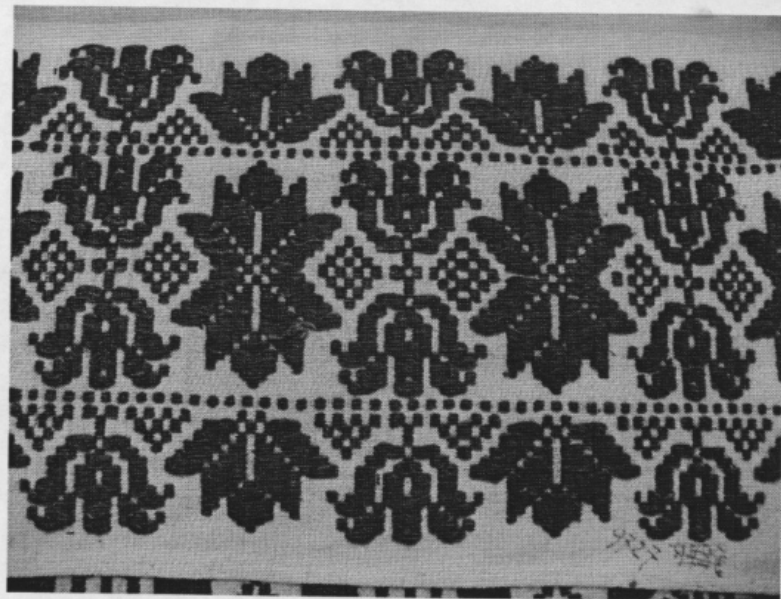
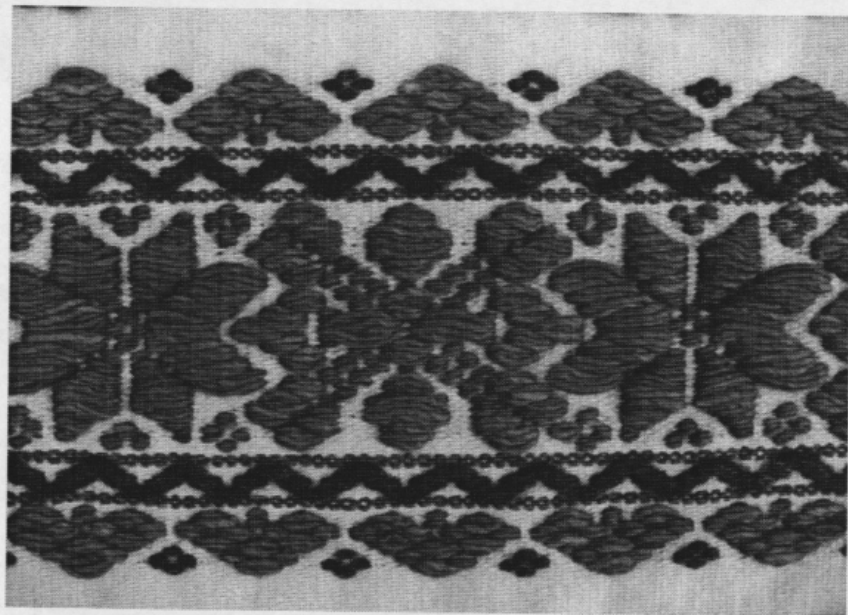

Hímes takácsoktól származó darabok Karádról, Nagybajomból, Gölléből Fonóból és Kaposfüredről kerültek a múzeumba.

A megyében gyűjtő szakemberek a paraszti szövés tárgyi anyagának a megmentésére helyezték a hangsúlyt, ezért a gyűjteményben túlsúlyban vannak a házilag, vagy parasztspecialisták által „stafírungra” készült darabok.

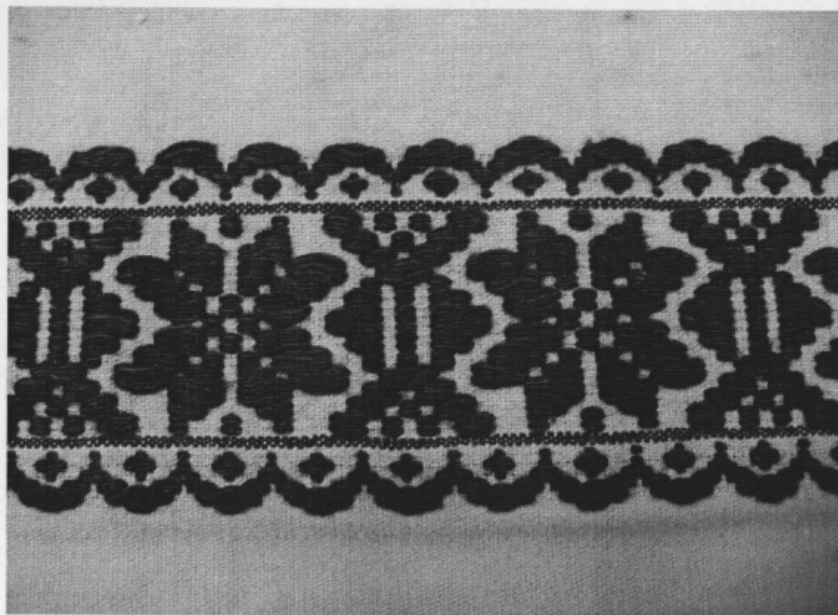
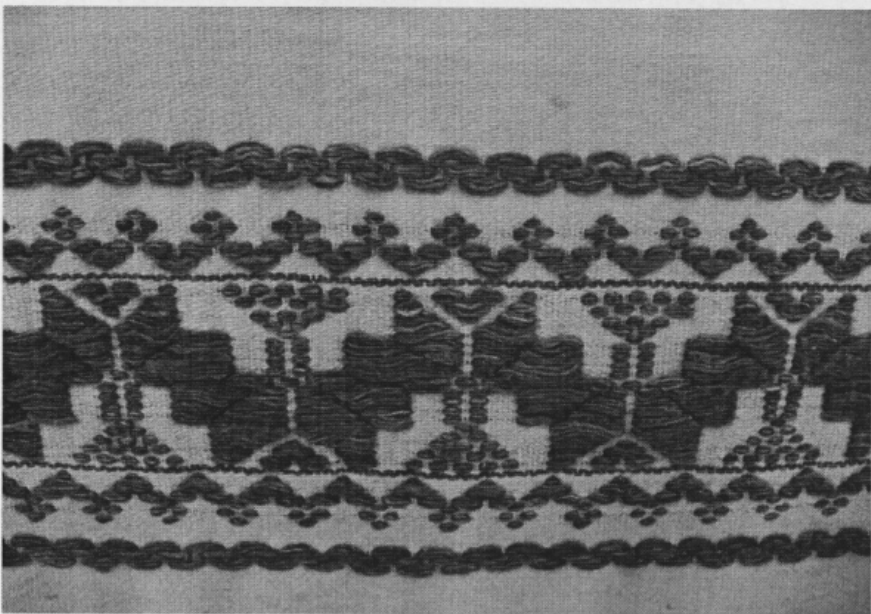
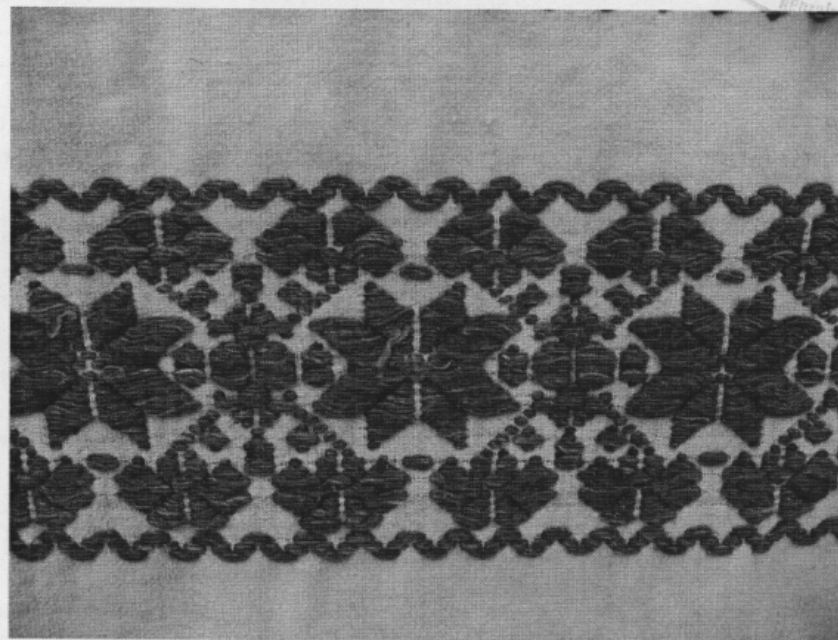
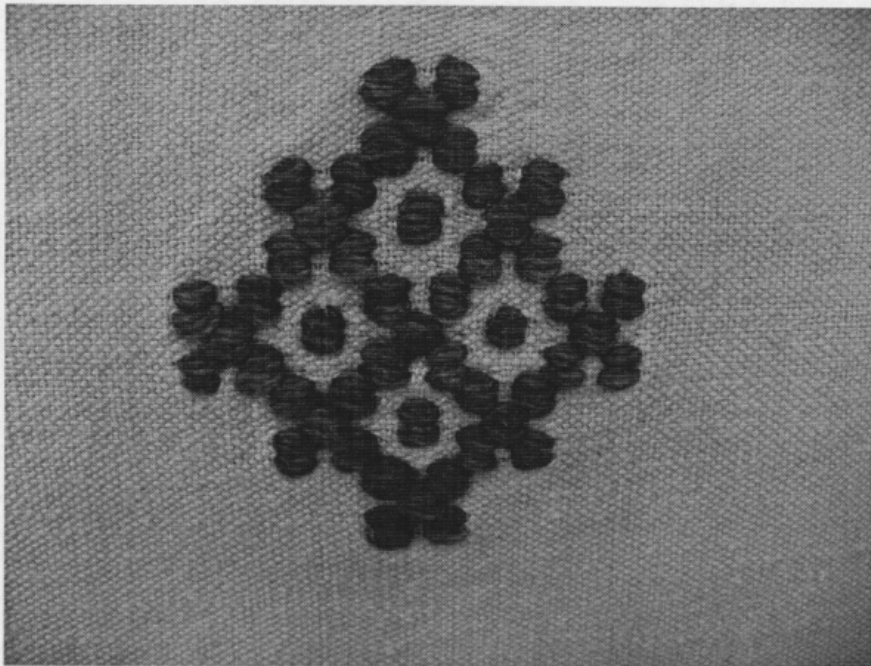

Ezek között jelentős az abroszok, törölközők, szakajtóruhák, vékaruhák száma. Ünnepi, reprezentációs célokat szolgáló darabok voltak -a dísz törölközők, -a vékaruhák (komavéka), melyeket különös gonddal szőtt mintavariációk díszítettek.

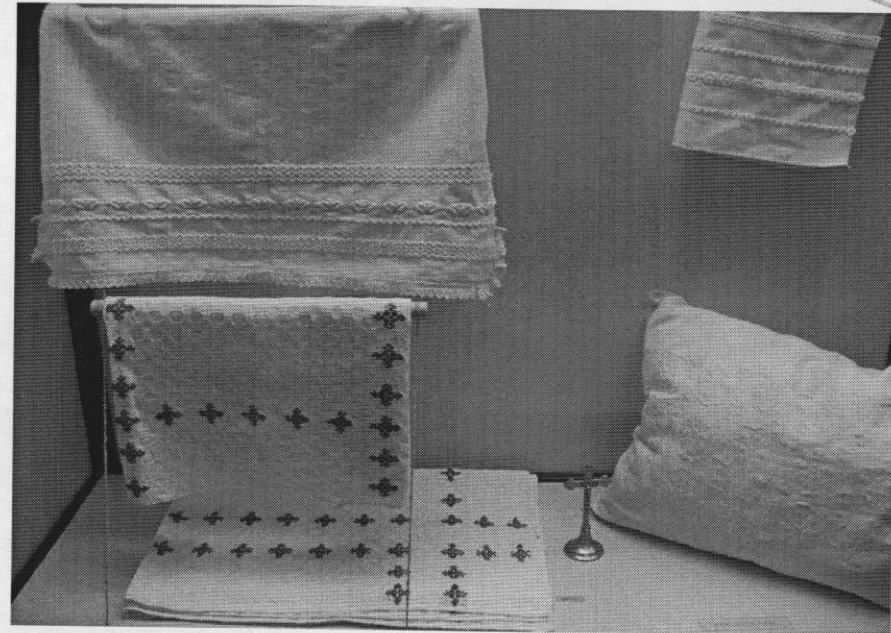

Somogy Megyei Múzeum
NA 2678-2008
Képtár

Az alkalmi textilek sorából ki kell emelni a szintén nagy gonddal előállított **-karácsonyi abroszokat és -halottas textíliákat.**

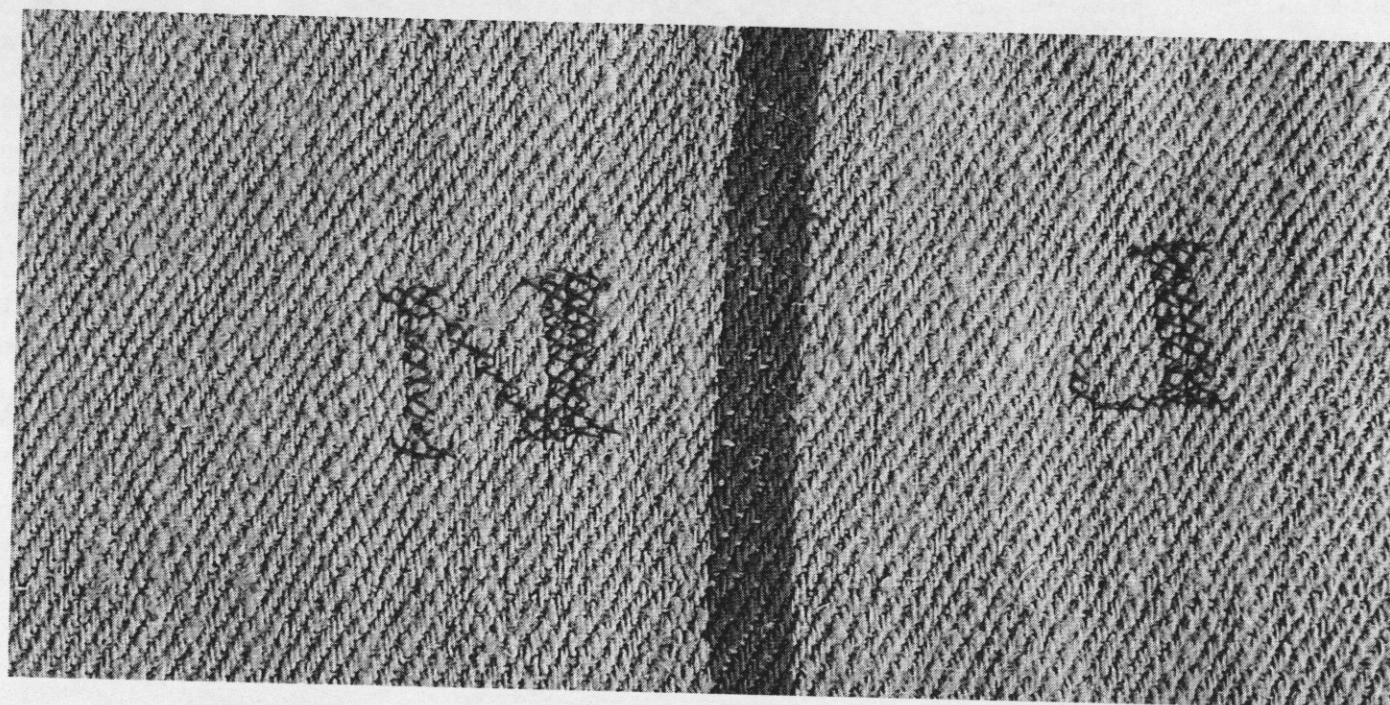
A gyűjteménybe kerültek nagy részét a 20. század első évtizedeiben már pamutszálból szőtték, piros, bordó fonalat használva a karácsonyi abroszok szedettes mintáihoz, fehérret, sárgát, pirosat, illetve feketét a halottas lepedővégekhez, abroszokhoz, tükörtakarókhöz.

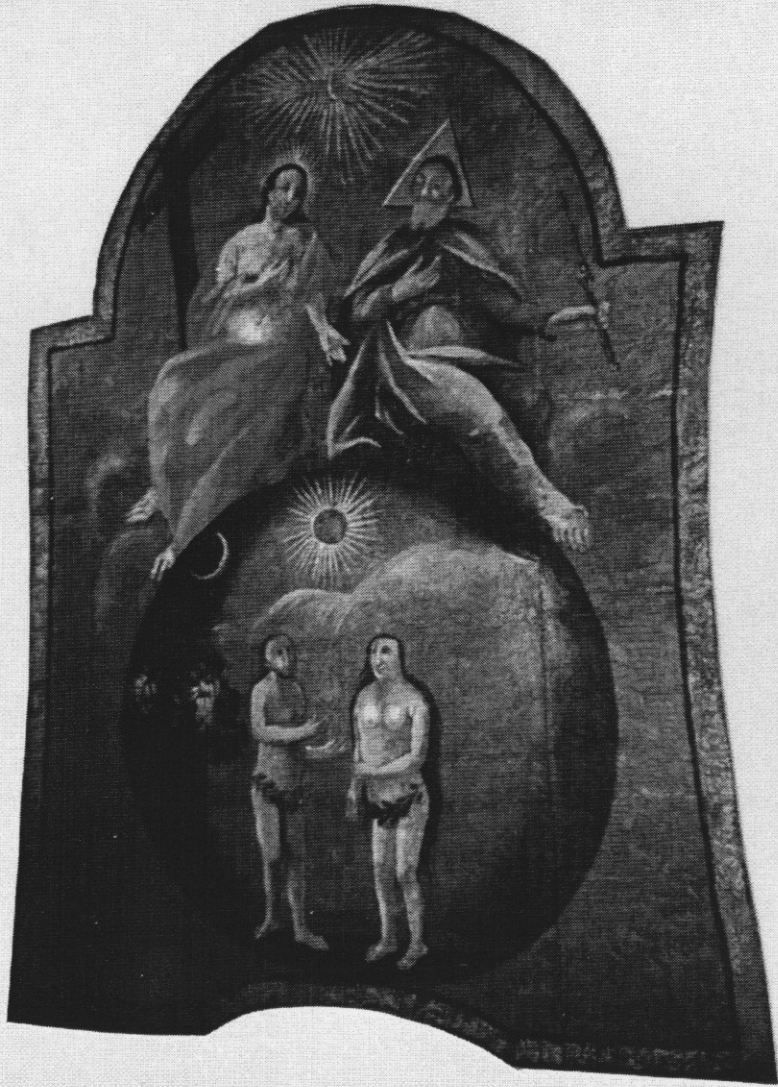
A népi textilkultúra **III.** csoportját a **gazdasági élethez kapcsolódók** alkotják. Ezek között tartjuk számon a

- vetőabroszokat,
- zsákokat,
- ponyvákat,

melyek igen fontos szerepet töltek be a paraszti életrendjében.

Samoy Medeval Museum
M42678-2008
Képrajzi 8. a. 1911

Somogy megye népi textilkultúrájában az egyetlen
18. századból való darab a

IV. Mesterségekhez kapcsolódó textilek
csoportjába tartozik.

Az 1795-ből származó fazekascéh zászlót, az 1791-ben
önálló céhkiváltságot nyert mesterek készítették.

A textil és a rajta lévő festmények állapota az elmúlt 200
évben megromlott, a festményrészt restaurálni tudtuk
külső szakemberrel, a textil rendbetételét a múzeum
szakembere végzi.